

20.09.07.

Nils-Tore Andersen

Hvorfor styrking av det kirkelige demokratiet er viktig for Kirkerådet

Statsråd, kjære alle sammen.

En eller annen har beskrevet demokrati på følgende måte: ”Det er å leve i et land hvor du kan si hva du tenker uten å tenke deg om.”

Muligens det, men når det gjelder det kirkelige demokrati så er det mange som har tenkt i lang tid. Statsråden har det, men ikke bare han og hans folk. Utvikling av det kirkelige demokratiet er nemlig et prioritert område for Kirkerådets utredningsarbeid i år og neste år. Det er viktig for Kirkerådet å finne fram til ordninger som stimulerer kirkemedlemmenes engasjement og deltakelse. Dette engasjerer oss. Rett nok har statsråd Giske opptil flere ganger pekt på det kirkelige demokrati når det blir snakk om endrede relasjoner mellom kirke og stat. Det tar vi på alvor, men først og fremst det kirkelige demokrati satt i fokus av kirkens egne organer og for kirken selv.

Ofte er det biskop og kirkemøte mange tenker på når de hører navnet Den norske kirke. Men Den norske kirke er først og fremst lokalmenighetene. Det er der ordet forkynnes og sakramentene forvaltes, det er der vi kommer til kirke ved årets og livets høytider – til jul, påske og pinse, dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse. Det er der trosopplæringen finner sted. Det er der kirkens diakoni fungerer i og ut fra. Det er der kirkemusikken fremføres.

Kirkens styrende organer skal tjene og understøtte dette, slik at kirken fins og kan utføre sitt oppdrag i alle lokalsamfunn. Slik at kirken fortsatt kan være troens bærer og en tradisjons- og kulturbærer i samfunnet. Og den lokale kirken fungerer. Folkekirkens fremtid avgjøres av menigheter som er åpne og inviterende, som bygger broer i lokalmiljøene til nye mennesker og befolkningsgrupper og samtidig er tydelige og utfordrende i sin forkynnelse av Jesus Kristus.

På lokalplan møter folk i dag stort sett den gode, åpne og inkluderende kirken gjennom prester, diakoner, kateketer, kantorer og lokale medarbeidere som møter enkeltmennesker i sorg, ved dåp, ved bryllup, ved alle de viktige faser i livet.

Skal kirken imidlertid leve, er deltakelse og engasjement viktig. I senere år har man fokusert på at slett ikke alle deltar i kirkelige valg – det gjorde 4,2 % av de stemmeberettigede ved siste valg.

Kirkerådet arbeider med planer og tiltak for å forbedre dette ved de framtidige kirkevalg.

Men kanskje er det et vel så stort problem for kirken at ikke flere av dens medlemmer deltar regelmessig i dens liv mellom valgene, jeg tenker da særlig på deltakelsen i gudstjenestene. I 2005 stemte i gjennomsnitt 101 kirkemedlemmer pr sokn ved menighetsrådsvalget. I 2005 var det i gjennomsnitt 104 deltakere ved hovedgudstjenester på søn- og helligdager.

Og kanskje er det en sammenheng? De få undersøkelser som er gjort av dette, viser at valgdeltakelse og engasjement er større blant de som går regelmessig til gudstjeneste, enn blant de som går sporadisk.

Den som identifiserer seg med og deltar aktivt i kirken – vil ha lettere for å delta i valget av de som skal lede kirken og selv stille til valg. Slik sett skiller kirken seg neppe fra andre organisasjoner i samfunnet.

Nå er det viktig å presisere at dette ikke er en kvalitetsbedømmelse eller kategoriinndeling av kirkens medlemmer. I det kirkelige demokratiet skilles det ikke mellom regelmessige og sporadiske kirkegjengere. Der har alle dømte kirkemedlemmer samme rettigheter. De har stemmerett og er valgbare.

Kirkerådet ønsker at **alle** kirkens medlemmer skal kjenne til dette, slik at de kan bruke sin stemmerett og påta seg kirkelige verv – hvis de ønsker det. Og vi ønsker å finne fram til ordninger og praktiske tiltak som gjør valgene kjent og gjør det enklere å delta i dem.

Kirkemøtet i 2006 uttalte følgende:

”Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer.”

Samtidig er utfordringen for kirken å arbeide for å øke deltakelsen og engasjementet på alle plan – det vil sannsynligvis innvirke på deltakelsen i kirkelige valg.

Hvorfor kirkelig demokrati? Det spørsmålet skal bli utdypet nærmere i denne konferansen, men noe vil jeg gjerne si:

Som luthersk kirke har vi med oss i bagasjen læren om det alminnelige prestedømme. Ut fra denne er kirkens leke medlemmer delaktige i kirkestyret.

I tidligere tider representerte kongen som kirkens fremste medlem det alminnelige prestedømme i kirkestyret. Etter at Kongens makt er overtatt av folkevalgte organer, har man funnet det naturlig og riktig også i kirken at det alminnelige prestedømme på demokratisk vis representeres av valgte representanter.

Fra 1920 og framover fikk vi kirkelige demokratiske institusjoner: menighetsrådsinstitusjonen og siden bispedømmeråd, kirkeråd, kirkemøte og kirkelige fellesråd.

Denne strukturen er vokst fram fordi Kirkestyret er kirkemedlemmenes, de dømtes ansvar. Vår kirkes demokratiske ordninger er basert på dette. Alle dømte kirkemedlemmer (over stemmerettsalder) har like rettigheter – stemmerett og valgbarhet.

Kirkestyret utøves også i et samspill mellom lekfolk og den ordinerte tjeneste – noe som har vært nedfelt i sammensetningen av de valgte kirkelige råd siden starten på 1920-tallet. Det tydeliggjøres bl.a. ved at Kirkerådets leder ikke kan være ordinert prest i motsetning til i Sverige hvor det er erkebiskopen som er det. ”Min kollega,” som jeg bruker å kalle ham !

Så langt om dette. Harald Hegstad og Trond Skard Dokka vil drøfte hvilke teologiske begrunnelser det er for kirkelig demokrati i morgen.

Kirkerådet ønsker å arbeide med utviklingen av det kirkelige demokratiet på flere plan framover:

For det første: En tiltaksplan: Forberede tiltak som kan bidra til å øke oppmerksomheten om de kirkelige valg – og valgdeltakelsen. Forsøkene ved menighetsrådsvalgene i 2001 og 2005 har gitt oss en del nyttige erfaringer.

Nå ønsker vi særlig å prøve ut en større satsning på informasjonstiltak med utsendelse av valgkort.

Vi har satt oss følgende hovedmålsettinger:

- Deltakelsen ved menighetsrådsvalget i 2009 skal økes betydelig i forhold til oppslutningen om valget i 2005.
- Menighetsrådsvalget 2009 og bispedømmerrådsvalget i 2010 skal ha høy offentlighetsprofil og fremstå som åpne valg med relevans for alle kirkens medlemmer.
- Alle stemmeberettigede ved menighetsrådsvalget skal kjenne til hvor og når de kan avgi sin stemme.

Videre:

- Lokale valgmedarbeidere og andre ansatte og tillitsvalgte skal tilbys kurs, veiledning og materiell som inspirerer og motiverer til økt satsing på menighetsrådsvalget
- Vi vil skaffe oss kunnskap om de forhold som påvirker de stemmeberettigedes valgdeltakelse.

For det andre: En kursplan: Vi ønsker altså å gi kurs og opplæring av alle som er involvert i nominasjonsarbeid og avvikling av valgene. Dette skal bidra til at det legges ned et godt og energisk arbeid i nominasjonen. Det er også viktig å motivere for å stille til valg.

Valgene må være godt tilrettelagt og gjennomført.

For det tredje: En forskningsplan: Det er vanskelig å reformere uten kunnskap. Det finnes dessverre lite systematisk kunnskap om menighetsrådsvalgene.

Bl.a. trengs det en samlet oversikt over valgresultat på soknenivå, for å kunne finne ut hvor valgdeltakelsen er høy og lav, hvor det har vært framgang og stillstand, slik at vi kan finne ut mer om hvilke forhold som påvirker valgdeltakelsen.

Gjennom Kirkerådets seminar i samarbeid med KIFO i mai i år, og gjennom denne konferansen i samarbeid med KA, vil Kirkerådet bidra til å øke kunnskapen om menighetsrådsinstitusjonen og menighetsrådsvalgene.

Vi mangler valgforskning omkring menighetsrådsvalgene. Skal forsøkene og tiltakene ikke bare bli slag i luften, bør vi få på plass forskning som kan bidra til en utvikling basert på kunnskap.

Vi håper å kunne få finansiering til en forskningsbasert evaluering av forsøk ved valgene i 2009, til valgforskning og til en videre grunnlagstenkning om kirkelig demokrati.

For det fjerde: En valgordningsplan: Kirkemøtet 2006 ba om utredning av en kombinasjon av direkte og indirekte valg ved bispedømmerråds/kirkemøtevalget. Kirkemøtet uttalte:

”Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellomenheter og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.”

I stat-kirke-høringen gikk ca. 1/3 av høringsinstansene inn for økt bruk av direkte valg til nivåene over soknet. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Det var om lag 50 % av høringsinstansene som ikke ønsket økt bruk av direkte valg.

Dette var det foreløpige bildet av stat-kirke-høringen da Kirkemøtet avgav sin høringsuttalelse i fjor. Det var også det endelige bildet da KIFO på oppdrag av Kirkerådet leverte en særskilt tilleggsrapport om høringsinstansenes syn på kirkelig demokrati.

For det femte: En organisatorisk plan: På sikt vil Kirkerådet også gjennomgå oppgave- og myndighetsfordelingen mellom de kirkelige organene. Vi ønsker at rådene får mest mulig reell myndighet, i en god fordeling av makt og ansvar, slik at de blir interessante å sitte i. Hvis rådene jevnt over oppleves som lite viktige, vil det være vanskelig å oppnå oppslutning om valgene, og vanskelig å motivere til å stille til valg.

Det sies at ”*en god preken hjelper på flere måter. Noen reiser seg styrket etter den. Andre våkner uthvilt !*” Jeg skal uansett slutte nå, men bare helt til sist oppsummere dette:

Det er viktig for Kirkerådet med en fungerende demokratisk struktur,

- slik at kirken kan ivareta sitt oppdrag på best mulig måte,
- for at den kan ivareta sine medlemmer og menigheter,
- for at den kan være nærværende på en god måte i alle våre lokalsamfunn,
- for å legge til rette for og utfordre kirkens medlemmer til engasjement og deltakelse i kirkens liv.